

A szalagrendszer (Fließarbeit) minden formája egy-egy objektpszichológiai munka terméke. Az első ilyen kutatást, mint tudjuk, Taylor végezte, illetve az ő ötlete volt a munkamenet elemzése. Taylor azonban csak a munkamenet elemzésére és legelőnyösebb összefogására szorítkozott, s az általa kiépített, progresszív egységárrakkal jutalmazó, bérfizetési rendszerrel egész a munkaképesség határáig fokozta a termelést. Ford — átvéve Taylor kutatásainak eredményeit — igyekezett a tudatalatra is hatni, amikor a zene segítségével megvalósította a munkaritmust, mely azután a kötött, fix időben váltó szalagrendszerhez vezetett. (Emlékezzünk az *Uj idők* c. Chaplin-filmre). Stakhanov nem a kötött munkakontaktus híve, hanem a *sportteljesítmény* fogalmát vitte be a munkába és a sporthoz hasonlóan, „stilus“-ba akarja a munkát önteni, mely vég-eredményében a munka és a szervezet összeforrását célozza.

A munkamódszeren és az eszközökön kívül felismerték a munkakörülmények fontosságát is. Megállapítást nyert pl., hogy a hőmérséklet, légnedvesség és légcirkuláció 50-60 százalékkal befolyásolhatják a munkateljesítményt s ezért sok helyen mesterséges klimatizáló berendezéseket alkalmaztak, melyek minden időben állandó — a szervezetnek legmegfelelőbb — légkört biztosítanak. Az alkohol, koffein és nikotin élvezete is kutatás tárgya lett s megállapították, hogy az alkohol és a koffein ugyan kitolják a fáradtság jelentkezésének az időpontját, de visszahatnak a szív működésére. (A nikotin semmilyen befolyása sem volt kimutatható.)

A pihenés, a nyugalom, a szabadidő fiziológiai értelemben sem tétlenség. A mai ember rendszerint csak a lényeg *egyik* fejlett oldalát állítja foglalkozása szolgálatába (az agya munkáját, a két keze erejét vagy ügyességét). A pihenés tehát kettős jelentőségű: a munkában igénybevett funkciók lehangelése és azoknak a funkcióknak élénkítése, melyek kevésbé állnak a foglalkozással összefüggésben. Csakis így lehet a természetellenes egyoldalúsodást elkerülni, mely kiöli az egyén érdek-lődését a harmónia, a természet és az egészséges fizikum iránt.

A rossz orvos ismertetője az, hogy csak a beteg szervvel foglalkozik, azt gyógykezeli és figyelmen kívül hagyja, hogy nem a szerv, hanem az ember szenved. Bármennyire is kielemezett a helyes munkanem, módszer és mennyiség, csak részletmegoldás, ha nem lehet az *egész* emberrel számolni, mert az ember még lélekből is áll, s a lélek a legerősebb mozgató rugója a tisztán fizikai dolgoknak is. Mindenképp kötelességünk az egyén munka- és munkán-kivüli körülményeit olyanná tenni, hogy énjét kiélhesse és módjában álljon a legkisebb ellenállás irányában fejlődni, már azért is, hogy minél szélesebb rétegek járulhassanak hozzá az emberiség magasabb céljainak a megközelítéséhez. (Bernát Tibor)

A NŐKÉRDÉS UJABB ALAKULASAHOZ. A XIX. század végén és a XX. század elején kifejlődő feminizmus indította meg a női egyenjogúsítási küzdelmeket s a mozgalom hőskorának befejeztével a legtöbb ország törvényhozása elismerte s törvénybe iktatta a nők közéleti jogait.

A Népszövetség pár évvel ezelőtt Hágában tartott konferenciáján napirendre tűzte a nők jogainak nemzetközi szabályozását. Cassin francia kiküldött határozta meg a Népszövetség idevonatkozó álláspontját, miután „minden, ami érdekli az emberiséget, a Népszövetségre tartozik“. 1935-ben a népszövetségi *Commission de l'Assemblée* a nő teljes egyenjogúsítása érdekében hozott határozatot. Egyes országok kormányzata hajlandónak mutatkozott e határozat elfogadására s ahol valóban érvényesítették, ott a nők helyzetében tényleg gyökeres változás következett be:

választójogot kaptak, megnyiták előttük az egyetemek és felsőiskolák, szabadpályák és közszolgálatok. De mert egy csomó állam még nem találta időszerűnek a nőkérdés rendezését, a Commission de l'Assemblée elhatározta a nők helyzetére vonatkozó adatok gyűjtését. Két évvel ezelőtt történt ez a határozat s a bizottság most kapta meg a nőszervezetek s a kormányok jelenéseit. A kb. 40 országból érkezett válaszok adatai érdekesen világítják meg a kérdést.

Tíz országban a férfival egyenlő a joga a nőnek a házasság utáni állampolgárság megválasztásában, husz ország viszont nem ismerte el a nő e jogát. Huszonnégy országban van a nőnek aktív és passzív választójoga, négy ország megtagadta, pár állam pedig még felvilágosítást sem hajlandó adni ebben a kérdésben. Csak négy állam adja meg a nőknek, a férfiakkal egyenlően a házasságkötés után a lakóhely szabad megválasztásának jogát, huszonhárom nem ismeri el. A gyermekek gyámjogát illetőleg nagyjából ismeretlenek az adatok. Hat országban ugyanolyan a gyámjoga a nőnek, mint a férfinak, hat más államban viszont elutasították a nők ezirányú igényét.

A nők vagyonának, jövedelmének önálló kezelési joga huszonnégy országban teljesen biztosított, tíz ország ellenben azt a választ adta, hogy a nőnek nincs ugyanolyan joga, jövedelme és nyeresége felett rendelkezni, mint a férfinak.

Munkajoga minden megszorítás nélkül tizennégy államban van a nőnek. Tizenhat állam némi korlátozásokkal él e téren. Bizonyos fokig hasznosak e megszorítások pl. az ipar némely ágában, ahol a nő és gyermek egészségének védelmére tilos vagy csökkentett a női munka. A gyakorlatban persze ez a nő elhelyezkedési esélyeit rontja.

A Népszövetség 1937 decemberében közzétett jelentése óta a francia törvényhozás elismerte a férjes nő lakóhelyének szabad megválasztását, vagyonának és jövedelmének önálló kezelését. A francia nő férji beleegyezés nélkül utazhat külföldre, folytathat pert s az egyenjogúság jelképes kifejezésre törölték a házasságkötési formulából az engedelmességi fogadalmat. A francia nő polgári jogainak kiterjesztése azért is jelentős, mert állandó sérelme a választójog megtagadása.

A francia férfi a törvények értelmében 21 éves korában szavazatával véleményét nyilváníthat az állam ügyeiről, viszont a nő erre alkalmatlan, „kiskorú“, holott a *La femme française* adatai szerint 27.523 huszonegyéves francia nőnek van önálló, adófizető vállalata s csak 4.775 huszonegyéves francia férfinak. A huszonnégyévesek közül 180.817 francia nőnek s csak 83.786 francia férfinak van adófizető, önálló vállalata, míg a huszonkilenc éves korú nőkből 299.185 önálló vállalkozó a 286.298 francia férfival szemben. A francia nők tehát már az állam terheihez való jelentős hozzájárulásuk alapján is kérik politikai jogaik elismerését. A kamara még 1936 júliusában 500 szótöbbséggel megadta a nőknek az aktív és passzív választójogot, de a szenátus azóta sem tárgyalta le a törvényjavaslatot.

Romániában, Bulgáriában, Magyarországon épp mostanában törvényesítették, illetve készülnek törvényesíteni a nők választói jogát. A nők szempontjából haladást jelentenek ezek a törvények, annak ellenére, hogy a szomszéd államokban a férfi és nőválasztók között jelentős a különbségtetés. Bulgáriában pl. a törvényszerint a nők csak akkor szavaznak, „ha kedvük tartja“, a férfiaknak ellenben kötelező. Magyarországon a törvényjavaslat a férfiénél magasabban szabja meg a női választói korhárt.

Érdekes jelenség, hogy a nők említett politikai előretörése mellett

egyes államokban gazdaságilag hátrányos helyzetbe kerülnek. Svájcban múlt év november 7.-én került szavazásra a férjes nők munkavállalását tiltó törvény. A legtekintélyesebb polgári nőszervezetek szálltak sikkra a nőtársadalom munkához való joga érdekében. Ennek ellenére a törvényjavaslat jogerőre emelkedett.

„A család szentségét védelmezem, amikor törvény útján akarom megtiltani, hogy a férjes nő valamilyen kenyérkereseti foglalkozást üzzön.“ Romma holland társadalomügyi miniszter indokolja e szavakkal a törvényjavaslatát, mely a férjes nő munkavállalását készült megtiltani. E tilalom nemcsak a közszolgálatokra, hanem a magánvállalatokra is vonatkozik, sőt orvosi gyakorlatot sem folytathat férjes nő.

Az áramlat, mely károsnak itéli a női kenyérkereső munkát Németországból indult ki újabban. A családi élet megőrzése, az anyaság védelme s a gyermekek jóléte voltak a korántsem lebecsülendő érvek. „A német nő helye az otthonban van — hangoztatják a Harmadik Birodalom ideológusai — s a nőhöz csak a feleség és anya szerepe méltó.“ A németországi gazdasági élet szerkezete, a német politikai törekvések természetesen nem tudták valóra váltani a német nők várakozását. Védett és ellátott otthonok, egészséges, jóláplált gyermekek helyett pótlékokkal küzdő háztartás jutott számukra. A szabadfoglalkozású nők száma is egyre csökken Németországban, de ez nem a nő ellátottságát bizonyítja. A hivatalos német statisztika szerint a Berlin, Hamburg, Rajnavidék, Westfalia, Saar, Hannover és Szilézia egyes vidékein megállapított munkanélküliek 16,6 százaléka férfi, 23,5 százaléka nő. A Birodalom többi részében a 26,7 százalék férfi munkanélküli mellett 34,6 százalék a női munkanélküli. Természetesen a háztartásban élő feleségek nem számítanak munkanélkülieknek. Az újabban szervezett női munkatáborok s a nők kiképzése gyarmati szolgálatra a német nőkérdés rendezésének holtpontját jelentik.

Annál meglepőbb, hogy a gyakorlati példa ellenére, az európai államok törvényhozásában ismételtelen megjelentek a női munkát tiltó javaslatok. Olyan államok, mint Svájc és Hollandia követelik a férjes nők gazdasági függetlenségének feladását.

A nők termelésben való részvételét szükségszerűvé tevő történelmi folyamatok általánosan ismertek. Felesleges rámutatni azokra a tényezőkre is, melyek megakadályozzák a nők teljes kizárását a gazdasági életből. Elegendő ha Németország példáját vesszük, ahol a teljes önellátásos törekvés és irányított gazdaság mellett s annak ellenére, hogy szigorú ellenőrzés szabályozza a mindennapi életet, a nőkérdés felbolygatása nem oldotta meg sem az általános gazdasági válság, sem pedig az otthon és a gyermek kérdését. Nem a női munka eltiltása, hanem a dolgozó nő és anya fokozott védelme, az állami nővédelmi intézmények szaporítása és színvonaluk emelése alkalmas a nő és gyermekkérdés rendezésére s a népi megerősödés elérésére. Mindezek szoros kapcsolatban vannak az illető országok teljes rendszerével. Semmiképpen sem választható el egyes államok terjeszkedési törekvése a népesség belső viszonyaitól és közegészségügyétől s ábránd csupán mindezek rendezését a férjes asszonyok munkavédelmi tilalmától remélni.

Az említett jelenségek elgondolkoztatók. A XIX. század végén s a XX. század elején kifejlődő feminizmus főleg politikai jogok elérésére irányult. Még ott is, ahol látszólag gazdasági természetű követelések merültek fel, pl. egyes értelmiségi pályák megnyitása a nők előtt, végeredményben egyenjogúsítási törekvés volt. Ma már többé-kevésbé megvalósult a századforduló feministáinak követelése s egyes országokban, mint

említettük, most pótolják a mult mulasztásait. Politikailag előretör a nő, ugyanakkor máshol új törvényjavaslatok gazdaságilag szoritják vissza.

Napjainknak nem egyetlen ellentmondása ez. A nőkérdés egyidejű haladása és visszaesése nem elszigetelt jelenség. A társadalom életében állandóan találkozunk hasonló példákkal. (Heves Renée)

KÉNYSZERNEVELÉS ALTRUIZMUSRA. Magyarország mindig igen büszke volt azokra a fiaira, akik külföldön arattak sikereket; ilyen esetben azt is szokás elnézni az illetőnek, ha történetesen nem „árja“ vagy „turáni“ a származása. Egy magyar származású modern bölcselőről azonban tulságosan meg szoktunk felejtkezni, mert élete és alkotása javarészt a szélesebb német kulturkörbe helyezte át: Ludwig Steinről. Ludwig Stein bizonyára nem volt valami tulságosan eredeti gondolkodó, de nem is „eredetieskedett“ soha. Becsületes, ernyedetlen munkása volt a filozófiának, a társadalomtudománynak és a kulturpolitikának. A zürichi egyetem tanára volt, majd a szövetségi Polytechnikumé és végül a berni egyetemen a bölcsélet és társadalomtudomány „nyilvános-rendes“ tanára. Kiadta a *Berner Studien zur Philosophie und ihrer Geschichte* (1896-1910) c. könyvsorozatot, amely nagyrészt tanítványai dolgozatait tartalmazta, majd a berlini Carl Heymann Verlag kiadásában a harmincegynéhány kötetet megért *Bibliothek für Philosophie*-t (1912-1930). *Archiv für Philosophie und Soziologie* című folyóirata pedig évtizedeken keresztül volt az e témákról dolgozó szerzők gyűldéje. Ennek a folyóiratnak két ága volt: az egyik a rendszeres bölcsélettel foglalkozott, a másik pedig a szociológiát művelte. Ez az archívum nem csekély anyagi áldozattal járt Stein számára fennállása negyven esztendejének folyamán, mint a *Philosophische Monatshefte* folytatása, olyan nevek közreműködésével, mint Wilhelm Dilthey, Benno Erdmann, Eduard Zeller és Paul Natorp. A háború alatt is, sőt a háború utáni nehéz években is megjelent Stein folyóirata, amely külföldi, német szerzők idegen nyelven írott dolgozatai számára is nyitva állott. Politikai folyóiratának címe *Nord und Süd* volt, és abban az államok közötti nemzetközi megegyezésért szállott síkra. Stein enciklopédikus hajlamai, nagyvilági személyisége, diplomata-képességei, pedagógiai talentumáról nem is szólva, egyaránt nagystílusú emberré tették. Stein már vagy nyolc esztendeje halott, de még megérte, hogy tisztelői és tanítványai *Archiv*-ja XXXIII. kötetét Festschriftként nyújtsák át neki. Halála óta olyan nagyot fordult az idő, s ma ugyyszólván senki sem gondol már erre a kétségkívül inkább szélesebb, mint mélyenjáró, világosfejű, nagyérdemű gondolkodóra.

Az a nemzedék, amelynek ölén Ludwig Stein nagyranőtt, vakon hitt a *historicismus* mindenható erejében: *die Geschichte einer Sache ist die Sache selbst!* Így a filozófia is elsősorban a filozófia — történetét jelentette Steinnek, és valóban, úgy tűnik, hogy a német klasszikus idealizmus és a német romantika összeomlása után csupán két ut maradt nyitva a német gondolkodók előtt: vagy a bölcsélet egyetemes multját rekapitulálni, vagy pedig a mult nagy alakjaira nyulni vissza, „megmodernigényesítve“ elméleteiket (ujkantianizmus, új Frieze-féle iskola, ujskolasztika, ujhegelianizmus, stb.) Így lett Ludwig Stein is elsősorban filozófia-történészé. Görögül, latinul, héberül és arabul egyaránt jól tudott; a modern kulturnyelveket is tökéletesen bírta; manapság ritkán találjuk már ennyire együtt a klasszikus és a modern műveltség elemeit egyazon emberben.